

KÜLVASIN HELDELE PÖLLULE (6)

Vaimustus
Jack Londonist

ENDA NAABER

kirjanik, ajakirjanik, õpetaja aastatel 1959 ja 1960–1962

Sissejuhatuseks

Oma mälestused õpetaja-aastatest panin kirja aastal, mil järjekordselt oli tuttavatega juttu, et koolides on väga palju vägivalda ja pandeemia tõttu on aeg üldse keeruline. Mulle meenusid aastad 1959 ja 1960–1962. Aastal 1959 olin õpetaja Muhus Piiri 7-klassilises koolis ning aastatel 1960–1962 Saaremaa Leisi keskkoolis, enda kooliaeg alles värskena meeles.

Olin otsustanud valida õpetajaameti ja seepärast hakkasin meelsasti õpetajaks, kui see ettepanek mulle tehti. Nooruke ja optimistlik olin. Teadsin-tunnetasin, et suhtun oma õpilastesse heatahtlikult, soovisin õpetada neile ka elutarkust. Ja aeg ei petnud mind – ma külvasin heldele põllule. Rohkem kui poole sajandi tagune eluperiood kujunes huvitavaks, sisukaks, tänulikuks ...

ENDA NAABER

Saaremaa

Algus 1. oktoobri Õpetajate Lehes

- Pedagoogitööle Leisi keskkooli jõudsin 1960. aastal.
- Kell 9 algas aulad pidulik päev. Direktor Boris Kivi pidas kõne ja rõhutas, et me kasvatame uut põlvkonda ja peame andma edasi oma elukogemused ning teadmised.
- 2. septembril oli mul esimene tund 5. klassis.
- Esimesel veerandil tuli panna kahele poisile eesti keele eest tunnistusele kaks.

Koolivaheajal külastasin mõlema lapse kodu. Hando elas Leisis, Rein kusa-gil Pammana kandis. Hando ema võttis mind vastu mornilt. Mulle tuli meelde saarlasest harrastusluuletaja ja kauaaegse pedagoogi Endel Reinarti luuletus „Vead“, kus ta ütleb, et laste vead, need on õpetaja enese vead.

Hando tuli koju parajasti siis, kui olin lahkumas. Tema ema oli leebunud. Aga Hando poole ta käratas: „Sa, laiskvorst, ise rikkusid oma koolivaheaja ära. Pead eesti keele ilusasti ära õppima. Sa teed ju selliseid vigu, kirjutad buldooser tugeva p-ga!“

„Aga see on uus sõna ja ma ei teagi, mis see puldooser õieti on.“

„Ainult oma nime oskad sa õieti kirjutada!“

„See asi pole nii hull,“ leevendasin, sest Hando oli näost punane nagu vähk. Tegin minekut.

Leisi surnuaia juures jõudis Hando mulle jalgrattaga järele. „Õpetaja, lubage mul varem kaks ära parandada!“ Vaatasin Hando suurtesse tõsistesse silmadesse ja tundsin, et pean seda lubama, kuigi direktori käest saan peapesu, kui

asi välja tuleb. „Jah. Kirjuta kodune kirjand, homme saad küsimused. Valmistu nende vastamiseks ja oleldi vaba!“

Hando silmad niiskused. Aga mina korrutasin kogu tee: „Mu laste vead, need on mu enese vead!“

...

Leisis elas sel ajal ka mu endine õpetaja Muhu-päevilt – Karoly Stern. Käisin nüüd tihti tema pool. Ükskord küsis ta, keda ma olen välismaa autoritest lugenud. Et meil kodus Muhus oli tänu Venemaale küüditatud onule palju raamatuid, leidsin sealt esimese väliskirjanikuna Jack Londoni. Ja ta sai mulle lähedaseks. Õppisin siis Orissaare keskkooli 9. klassis. Mäletan hästi Londoni raamatuid „Ürgne kutse“ ja „Valgekihv“.

Kui ta kuulis, et armastan külaerakut Vassili Randmetsa ja olen lugenud tema raamatut „Mõrv Metsamõisas“ (kuid see mulle ei meeldinud!), kergitas ta kulme. Ja lubas mind oma raamaturiigi juurde. Sealt leidsin kerge vaevaga Jack Londoni „Merehundi“.

Muidugi ei suutnud ma oma vaimustust Londonist jätta jagamata ka õpilastega kirjandusringis. Ühes tunnis palus kuues klass mult samuti Londoni raamatutest rääkida. Ma andsin rariteetid „Ürgne kutse“ ja „Valgekihv“ neile lugeda. Pärast seda olid need päris kapsad.

Suur oli mu üllatus, kui õpetaja Stern tõlkis mulle ungarikeelsest Irving Stone'i raamatust „Meremees sadulas“ mitmeid lehekülgi. See oli Jack Londoni elulugu, kirjutasin oma päevikusse sealt mõndagi.

„Hellalt armastas ta loodust kõige selle ilu eest, mis loodus kätkes, kuid üle kõige armastas ta loodust tema jõu pärast, tema kohutava tugevuse pärast, mille ees terve inimsugu tundus kääbusena.“

„Kui mu jutud on julmad, siis on seda ka elu. Arvan, et elu on jõuline, mitte julm, ning ma püüan, et minu jutud oleksid niisama jõulised kui elu ise.“

Samast raamatust õpetaja tõlkes mäletan veel, et Londonist kirjutatu rõhutas kirjaniku ideaalnaist. Et London põlgas naise sentimentaalsust, koketeermist, lohakat mõtlemist, hirmu ignorents, vampiirlikku silmakirjalikkust ...

Suvel kolisin endisest korterist oma kunagise õpetaja Karoly Sterni majja, mis jäi tühjaks, sest Sternide pere kolis Tallinna. See inimene on jätnud mu ellu sügava jälje – õpetas armastama loomi. Ta aina rääkis nendest, ja kuidas veel! Mõnikord jäi tal jutust nagu hing kinni.

...

Sternide pool oli palju toalilli. Suures toas oli suur ahi, mida pidin talvel kolm tundi kütma, ja alles siis sain toa soojaks. Aga just seal veetsin ma oma õpetaja-aastad Leisis lausa romantiliselt. Siia tulid mulle lapsed tihti külla. Eriti pärast seda, kui olin koolis organiseerinud esimese kirjandusringi kooli ajaloos. See haaras ka vanemate klasside õpilasi!

Ühel päeval enne 1960. aasta lõppu tekkis mul probleeme Annega viiendast klassist. Ta oli äkki muutunud kärsituks ja mossitas mõnikord tundide viisi. Ning vahtis atkulmu oma klassikaaslasti.

Ma tuletasin meelde oma lapsega, neid samu aastaid viiendas klassis Piiril. Minu meeleolu põhjus oli tollal, et ma ei tahtnud kooli minna oma klassi poiste pilkamise pärast. Nad olid leidnud lausahtlist mu luuletuste vihiku. Ja lugesid seda vahetunnil valjusti ette. Ma olin maruvihane.

Järgneb

TALLINNA KESKRAAMATUKOGU KUU RAAMAT

Reti Saks „Trepp eikuhugi“ (2020)

Tallinna
Keskraamatukogu

Reti Saks raamatuillustatsioonidega koos on üles kasvanud juba vähemalt üks põlvkond lapsi, kui mitte rohkem. Sageli mustvalged (on ju autor graafik) pildid mõjuvad unenäoliselt, melanhooliselt, filosoofiliselt. Raamatus „Trepp eikuhugi“ on Reti Saks ka loo autor.

Lugu algab mõnusa kevadise meeleoluga: päike soojendab, räästid tilguvad ja sulaveed vulisevad. Tüdruk Piibe on üks kodu. Tal on igav, nii uitab ta ringi õues kui toas ja mõlgutab mõtteid. Aga igal õuel on omad natuke ohtlikud nurgatagused ja igas majas salapärased nurgad. Nii meenuvad Piibe järjest kummalised seigad – mida keegi suurtest inimestest on öelnud või mida veidrat teinud. Kõik veider ja kummaline väärrib uurimist ja arutlemist.

On öeldud, et lastel peabki vahel jääma natuke igavuse tundmise aega, sest just siis, kui kõik ei ole ette ära määratud ja valikud valmis seatud, saab võimaluse kujutlusvõime. Kui üksiolemise aega koguneb palju, võib juhtuda, nagu selles raamatuski, et fantaasia muutub liiga elavaks ja kasvab üle hirmudeks. Olgu ei raamatu-Piibe „oli juba suur tüdruk ja ta teadis, mis on päris ja mis mitte“ (lk 22).

Mis siis lapsele siin raamatus hirmus tundub? Keerisega porilomp õuel, mis ähvardab vooluga rentslist alla tõmmata. Omaenda kodu aknast välja pärast sisse piiludes vastu vaatav võõras laps – selline, kes oskab kõigile märkamatu tuppa hiilida ja salaja Piibe nukke võtta. Suur tammepuu toob meelde kõrgusehirmu. Kelder on juba iseenesest kole oht, pimedust ääreni täis. Pimedus omakorda ei ole sugugi tühi, see kätkeb endas

veel palju hirmsat. Naabritädi tuba on peaaegu sama pime kui kelder ja ohtlik, kuna teisel pool seina ongi kelder ise oma pimeduse ja kalbete kartulidudega. Keldriga vaat et sama hirmus koht on pööning, kust talvel võib Piibe arvates kuulda kangeks külmunud pesu kõlminat ja kus nõõritäite vahelise labürinti võib ära eksida, nii et ei leiagi väljapääsu. Isegi taldrikul olev hundi pilt kätkeb endas ohtu – pudru alt vabanenud hunt võib kedagi rünnata! Veel hirmsam hunt elab koridori nurgas riidenagi taga, õhtuti pimedas selgelt äratuntav luurav vari.

Piibe õnneks elab üle koridori vastaskorteris lahke tädi, kes leiab vahel aega ka lapsega rääkida ja talle imelisi asju näidata. Ehkki laps ei saa kõigest aru, on suhtlemine ja seltskond lohutuseks mõlemale. Ometi, ka selle muidu toreda ja turvalise naaberkorteriga kaasnevad lukustatud ukseid, pimedad nurgad ja trepp, mis viib otse

lakke ehk „eikuhugi“. Ükskord juhtubki, et muidu alati kinnised ukseid vajuvad iseenesest kääksuga lahti ja meelivad Piibet keelatud avastusretele ...

Nii kujuneb mõnusast kevadisest omaette uitamise päevast eluohtlik unenäoline seiklus. Lõpp jääb lahtiseks ja nüüd on juba iga lugeja enda fantaasialennust, kas kanduda looga edasi või tagasi. „Trepp eikuhugi“ annab rohkelt võimalusi arutleda, kui palju on hirmudel tõepõhja all; kas õudsemad asjad on need, mis päriselt olemas, või need, mis eksisteerivad vaid ettekujutuses ...

Oled suur või väike lugeja, sellest raamatust leiad kindlasti üles hirme, millesarnaseid oled kunagi ise läbi elanud. Selleks võib olla mõni tõeliselt ohtlik sündmus või kujutlusvõime toel ellu ärganud koll. Või olukord, kus reaalsus põimub unenäoga ja mida ei oska isegi sõnadesse panna, rääkimata lahtiseletamisest. Läbi elatud hirm oli ikkagi tõeline, päriselt olemas.

JANA ORION

Kadrioru raamatukogu raamatukoguhoidja

TALLINNA KESKRAAMATUKOGU SOOVITAB:

Hirmul on suured silmad

Liis Sein
„Kartlik
rebasepoe“
(2021)

Väiksematele raamatusõpradele mõeldud armas lugu pisikesest kõrberebasest. Õise eluviisiga rebasepere magab päeval ja toimetab öösi. Mis toimub päeval õues? Kõik on omamoodi ilus ja mõneti tuttav, kuid siiski hoopis teistsugune. Peres räägiti koledaid lugusid päeval toimuvast ja see ei sisenda rebasepoele just julgust. Aga kui võtta ennast kokku ja hirmudest üle saada, võib avastada, et kõik, mida räägitakse, ei olegi tõsi ja tegelikkus võib olla täiesti teistsugune.

Sally Harris
„Topelt-Felix“
(2021)

Üheteistkümnendaastase Felix Twaini elu keerleb number kahe ümber. Kõik on hea, mis on seotud paarisarvudega. Paaritu arv peaks kaasa tooma tohutud õnnetused ja viltuvedamise kogu perele või lausa kogu linnale. Sundmõtted ja -teod määravad, kuidas ja mida teha tohib, sest ülioluline on käituda õigesti. Reeglite rohkuse tõttu on Felixil koolis probleeme ja sõpradega lood kehvasti. Neid ei ole ja külla teda ei kutsuta, vähemalt mitte pärast teiste laste muffinitega loopimist. Nad ei tahtnud tookord

aru saada, et pallimere pallid peavad olema sorteeritud ...

Raamat on kirjutatud poisi vaatenurgast, mis laseb osa saada tema võitlusest kiusajaga omaenda peas. Kiusajana nähakse aju seda osa, mis sunnib kedagi äärmuslikke reegleid järgima. Hoolimata tagasilöökidest saab uuesti ja uuesti proovides Felixi peas toimetavat Basiliit ohjata. Päris vabaks saada on üliiraske, kuid seegi on suurepärase, kui kontrollid oma elu. Obsessiiv-kompulsiivhäire ja ärevus on tõsine probleem ja raamat annab võimaluse selle all kannatavaid inimesi paremini mõista.

Mats Strandberg
„Koletis õõs“
(2019)

Raamat on ühelt poolt lugu erinevustest ja nendega leppimisest, teisalt natuke kummitusjuttki. Üheksandal sünnipäeval saab Frankist koletis. Segadus ja meeleheitlik soov olla nagu teised ei realiseeru. Teistsugune tekitab alati hirmu, isegi kui see teistsugune soovib olla sõber. Kogu raamatut läbib teema ongi hirm. Hirm enda sobimatuse ees ühiskonda, hirm olla väljatõugatud ja hirm elu eeski. Kardavad kõik, nii „koletis“ kui linna elanikud. Lõpp on siiski õnnelik ja mitte nii lihtsalt äraarvatav, kui lasteraamatult ootaks. Eks igaühes elab väike koletis, tähtis on, kuidas sa temaga hakkama saad ja tema olemasoluga lepid.

SVEA NUORANEN

Väike-Õismäe raamatukogu juhataja